לָאו חוֹבָה הִיא, דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ חוֹבָה הִיא, תֵּיתֵי בַּשַּׁבָּת וְתֵיתֵי בִּמְרוּבֶּה וְתֵיתֵי בְּטוּמְאָה. וּבְמוּעָט מִיהוּ מ"ט אָתְיָא. כִּדְתַנְיָא, [א]חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח נֶאֱכֶלֶת תְּחִילָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא פֶּסַח[ב] נֶאֱכָל עַל הַשּׂבַע: וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְכוּ': מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבֶן תֵּימָא, דְּתַנְיָא בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר, חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הֲרֵי הִיא כַּפֶּסַח, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה, וַחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד; [ג]וַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה, וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגָה. מ"ט דְּבֶן תֵּימָא. כִּדְמַתְנֵי רַב לְחִיָּיא בְּרֵיהּ [א]'וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח', 'זֶבַח חַג' זֶה חֲגִיגָה, 'הַפֶּסַח' כְּמַשְׁמָעוֹ, וְאָמַר רַחֲמָנָא 'לֹא יָלִין'. אִיבַּעְיָא לְהוּ, לְבֶן תֵּימָא נֶאֱכֶלֶת צָלִי אוֹ אֵין נֶאֱכֶלֶת צָלִי; כִּי אַקְשֵׁיהּ רַחֲמָנָא לְפֶסַח, לִלִינָה, אֲבָל לְצָלִי לָא, אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא. ת"ש, [ד]הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלּוֹ צָלִי[ה], וְאָמַר רַב חִסְדָּא זוֹ דִּבְרֵי בֶּן תֵּימָא[ו], שְׁמַע מִינַּהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ, לְבֶן תֵּימָא בָּאָה מִן הַבָּקָר אוֹ אֵינָהּ בָּאָה מִן הַבָּקָר, בָּאָה מִן הַנְּקֵבוֹת אוֹ אֵינָהּ בָּאָה מִן הַנְּקֵבוֹת, בָּאָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ אֵינָהּ בָּאָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים; כִּי אַקְשֵׁיהּ רַחֲמָנָא לְפֶסַח, לְמִידֵי דַאֲכִילָה, אֲבָל לְכָל מִילֵּי לָא, אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא. ת"ש, חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הֲרֵי הִיא כַּפֶּסַח, בָּאָה מִן הַצֹּאן וְאֵינָהּ בָּאָה מִן הַבָּקָר, בָּאָה מִן הַזְּכָרִים וְאֵינָהּ בָּאָה מִן הַנְּקֵבוֹת, בָּאָה בַּת שְׁנָתָהּ וְאֵינָהּ בָּאָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא צָלִי, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לִמְנוּיָו; מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא, בֶּן תֵּימָא, שְׁמַע מִינַּהּ כּוּלְּהוּ מִילְּתָא בָּעֵינַן, ש"מ. אִיבַּעְיָא לְהוּ, לְבֶן תֵּימָא יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם, אוֹ אֵין בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם; אע"ג דְּכִי אַקְשֵׁיהּ[א] רַחֲמָנָא לְפֶסַח, אָמַר קְרָא [ב]'בּוֹ' בּוֹ וְלֹא בַּחֲגִיגָה, אוֹ דִילְמָא הַאי 'בּוֹ', [ז]בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל הוּא דְּאָתָא. ת"ש, [ח][ג]סַכִּין שֶׁנִּמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד; [ד]בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל; קוֹפִיץ, בֵּין בָּזֶה וּבֵין בָּזֶה שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל. מַנִּי, אִילֵימָא רַבָּנָן, מַאי שְׁנָא סַכִּין דְּמַטְבִּיל, דַּחֲזָיָא לְפֶסַח, קוֹפִיץ נַמִּי הָא חֲזֵי לַחֲגִיגָה, אֶלָּא לָאו דְּבֶן תֵּימָא הִיא, וּשְׁמַע מִינַּהּ יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. לֹא, לְעוֹלָם רַבָּנָן, וּכְגוֹן שֶׁבָּא בְּשַׁבָּת. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא [ה]חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד, [ו]נִמְצֵאת קוֹפִיץ קְשׁוּרָה לְסַכִּין הֲרֵי הִיא כְּסַכִּין, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בְּשַׁבָּת עָסְקִינַן. וְאֶלָּא שֶׁבָּא בִּמְרוּבֶּה

רש"י

עַל הַשּׂבַע. שֶׁיְּהוּ נֶהֱנִין בַּאֲכִילָתוֹ, וְתֵיחָשֵׁב לָהֶן[ט]: וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים[ב]. חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר, דְּנָפְקָא לַן בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה (דף ט.) מִ'וְחַגּוֹתֶם אוֹתוֹ': יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה. אִם עִיכְּבָהּ עַד לְמָחָר וּשְׁחָטָהּ, יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה, מִשּׁוּם שַׁלְמֵי שִׂמְחָה, וְאַע"ג שֶׁמּוּפְרֶשֶׁת וְעוֹמֶדֶת הִיא כְּבָר וְשַׁלְמֵי שִׂמְחָה חוֹבָה הֵן. וְהָא דְּקי"ל (לקמן דף עא.) 'כָּל דָּבָר שֶׁבְּחוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין', כִּדְתַנְיָא בְּסִיפְרֵי[י] "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח' כו' עַד 'צֹאן וּבָקָר', וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח בָּא אֶלָּא מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים, א"כ לָמָּה נֶאֱמַר בָּקָר, לְהַקִּישׁ כָּל הַבָּא מִצֹּאן וּבָקָר לְפֶסַח, מַה פֶּסַח דָּבָר שֶׁהוּא חוֹבָה וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין, אַף כָּאן[ג] שֶׁהוּא חוֹבָה וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין'; הָנֵי מִילֵּי בְּחוֹבוֹת דְּעָלְמָא, אֲבָל שַׁלְמֵי שִׂמְחָה אִיתְרַבִּי בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה (דף ח.) מִדְּתַנְיָא בְּסִיפְרֵי "וְשָׂמַחְתָּ' לְרַבּוֹת כָּל מִינֵי שִׂמְחָה, יָכוֹל אַף בְּעוֹפוֹת וּמְנָחוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּחַגֶּךָ' מִי שֶׁחֲגִיגָה בָּאָה מֵהֶן, יָצְאוּ עוֹפוֹת, מִכָּאן אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת' כו'; אַע"ג דִּמְחוּיָּב וְעוֹמֵד הוּא: וְאֵין יוֹצֵא בָּהּ. מִשּׁוּם חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר, כְּדַאֲמָרַן 'דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹבָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִן הַחוּלִּין', כְּלוֹמַר מִשֶּׁלּוֹ, וְלֹא מִמַּה שֶּׁהוּא מְחוּיָּב וְעוֹמֵד, וְזוֹ כְּבָר נִתְקַדְּשָׁה מֵאֶתְמוֹל: מַאי טַעְמָא. דְּאָמַר אֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה: נֶאֱכֶלֶת צָלִי. צָרִיךְ לְאָכְלָהּ צָלִי: הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלּוֹ צָלִי. מַתְנִיתִין הִיא בְּפֶרֶק בַּתְרָא, כּוּלּוֹ צָלִי וַאֲפִילּוּ הַחֲגִיגָה: לְמִידֵי דַאֲכִילָה. דְּאַזְהָרַת לִינָה נְוֵי אֲכִילָה הִיא: הַאי סְבָרָא. אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה: שְׁמַע מִינַּהּ כּוּלְּהוּ אַתְיָין. כּוּלְּהוּ מִילֵּי דְּפֶסַח אַתְיָין בַּחֲגִיגָה בְּהַהוּא הֶיקֵּשָׁא: שׁוֹחֵט בָּהּ פִּסְחוֹ מִיָּד. וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּילָהּ זֶה הַמּוֹצְאָהּ, דְּמִסְתָּמָא הִטְבִּילוּהָ בְּעָלֶיהָ, אִם טְמֵאָה הָיְתָה הִטְבִּילוּהָ בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וּתְהֵא טְהוֹרָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל. כְּלוֹמַר אע"פ שֶׁסָּפֵק שֶׁמָּא הִטְבִּילוּהָ הַבְּעָלִים, זֶה שׁוֹנֶה וּמַטְבִּילָהּ מִסָּפֵק שֶׁמָּא עֲדַיִין לֹא הִטְבִּילוּהָ, שֶׁהָיָה לָהֶן שָׁהוּת בַּיּוֹם לְהַטְבִּילָהּ וּלְהַעֲרִיב שִׁמְשָׁהּ: קוֹפִיץ. סַכִּין גָּדוֹל הוּא, וְרוּבָּן אֵינָן לִשְׁחִיטָה אֶלָּא לְחִיתּוּךְ בָּשָׂר וְלִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת: בֵּין בָּזֶה בֵּין בָּזֶה. אֲפִילּוּ נִמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל. דְּמִתּוֹךְ שֶׁאֵין שְׁבִירַת הָעֶצֶם בַּפֶּסַח, אֵין הַבְּעָלִים צְרִיכִין לָהּ כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר עַד לְמָחָר, וְיֵשׁ לוֹמַר לֹא הִטְבִּילָהּ, שֶׁהָיָה לוֹ שָׁהוּת בַּיּוֹם לְהַטְבִּילָהּ סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לְצוֹרֶךְ מָחָר: מַנִּי. הָא דְּמַשְׁמַע דְּאֵין שְׁבִירַת עֲצָמוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח: אִי נֵימָא רַבָּנָן. דְּלָא מַקְשֵׁי חֲגִיגָה לְפֶסַח, וְאֵין בָּהּ אִיסּוּר שְׁבִירַת עֶצֶם: מַאי שְׁנָא סַכִּין דְּמַטְבִּיל לָהּ בְּעָלֶיהָ מֵאֶתְמוֹל, וּמוֹקְמִינַן לָהּ הַשְׁתָּא בְּחֶזְקַת טׇהֳרָה לְמוֹצְאָהּ, מִשּׁוּם דַּחֲזְיָא לֵיהּ לַבְּעָלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לְפֶסַח לִשְׁחוֹט, הִילְכָּךְ אַטְבְּלָהּ מֵאֶתְמוֹל, דְּנִיהֱוֵי לֵיהּ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ. וְהָא לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אָבְדָה לוֹ זֶה יָמִים רַבִּים, דְּוַדַּאי הַיּוֹם נָפְלָה מִמֶּנּוּ, דְּמִתּוֹךְ שֶׁבִּשְׁעַת הָרֶגֶל הָעָם רַב, אֵין שׁוֹהָה שָׁם בִּמְקוֹם נְפִילָתָהּ שֶׁלֹּא תִּמָּצֵא: חֲזֵי לַחֲגִיגָה. לִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת, וְאַטְבְּלָהּ מֵאֶתְמוֹל, וְאַמַּאי הַמּוֹצְאָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל: שֶׁבָּא. עֶרֶב הַפֶּסַח בְּשַׁבָּת, דְּאֵין חֲגִיגָה בָּאָה עִמּוֹ, הִלְכָּךְ לֹא צְרִיכָה לַבְּעָלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שׁוֹחֵט בְּקוֹפִיץ זֶה מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּיל, דְּאַע"ג דְּשֶׁמָּא בְּעָלִים הָיָה לָהֶן סַכִּין לִשְׁחוֹט וְלֹא הָיְתָה קוֹפִיץ זוֹ לָהֶן אֶלָּא לִשְׁבִירַת עֲצָמוֹת, וְהַיּוֹם אֵין שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּשַׁבָּת, אֲפִילּוּ הָכִי כֵּיוָן דִּצְרִיכָה לָהֶן בְּיוֹם טוֹב אַחַר שַׁבָּת כְּבָר הִטְבִּילוּהָ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דְּהָא בְּשַׁבָּת לֹא מָצוּ לְאַטְבּוּלָהּ, כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף יז:) 'חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר שַׁבָּת, מַטְבִּילִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת': וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר. אִם מְצָאָהּ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ: שׁוֹחֵט בָּהּ שְׁלָמִים מִיָּד, דְּוַדַּאי הִטְבִּילוּהָ בְּעָלִים מֵאֶתְמוֹל: הֲרֵי הִיא כְּסַכִּין. וַאֲפִילּוּ נִמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחוֹל שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד, דְּוַדַּאי הוּטְבְּלָה עִם הַסַּכִּין בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, הוֹאִיל וּקְשׁוּרָה עִמּוֹ: מִכְּלָל דְּרֵישָׁא. דְּקָתָנֵי 'בֵּין בָּזֶה בֵּין בָּזֶה שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל': לָאו בְּשַׁבָּת עָסְקִינַן. דְּאִם לֹא כֵּן קַשְׁיָא רֵישָׁא אַסֵּיפָא. וַאֲפִילּוּ הָכִי קָאָמַר דְּאֵין בּוֹ שְׁבִירַת עֲצָמוֹת, אַלְמָא אָסוּר לִשְׁבּוֹר עֲצָמוֹת בַּחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר:

בִּמְרוּבָּה

תוספות

לָאו חוֹבָה הִיא. כְּלוֹמַר אֵינוֹ חַיָּיב מִן הַתּוֹרָה לַהֲבִיאָהּ, דְּאִי ס"ד חוֹבָה הִיא מִן הַתּוֹרָה, שׁוּב אֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ חִילּוּק בֵּין שַׁבָּת לְחוֹל, דַּהֲוֵי קׇרְבָּן הַקָּבוּעַ לוֹ זְמַן, וְתֵיתֵי בִּמְרוּבֶּה וּבְטוּמְאָה, אֶלָּא וַדַּאי לָאו חוֹבָה הִיא, וְאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֵּאָכֵל הַפֶּסַח עַל הַשּׂבַע. וְאוֹמֵר רִיבָּ"א, דְּמַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי[כ] דְּהָא דְּפֶסַח נֶאֱכָל עַל הַשּׂבַע הַיְינוּ מִדְּרַבָּנָן, גְּזֵירָה מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם, שֶׁאִם לֹא הָיְתָה בָּאָה עַל הַשּׂבַע, מִתּוֹךְ שֶׁהוּא רָעֵב לֶאֱכוֹל הַבָּשָׂר שֶׁסָּבִיב הָעֲצָמוֹת הָיָה בָּא לִידֵי שְׁבִירָתָן. וְקָשֶׁה לְר"י, דְּהַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּלְרַבָּנָן דְּבֶן תֵּימָא דִּבְסָמוּךְ הָוְיָא חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּרַבָּנָן, וּלְקַמָּן (דף עא.) מַשְׁמַע שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה, דְּתַנְיָא "לֹא יָלִין מִן הַבָּשָׂר' וְגוֹמֵר, לִימֵּד עַל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים'. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַשְׁכְּחַן בְּפ"ק דַּחֲגִיגָה (דף ח.) תַּנָּא דִּסְבִירָא לֵיהּ שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן, דְּקָאָמַר רַב אַשִׁי 'הָא קמ"ל, חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין, חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר לָא', אַלְמָא קָסָבַר חֲגִיגַת י"ד לָאו דְּאוֹרַיְיתָא. וְהַשְׁתָּא לְבֶן[ד] תֵּימָא וּלְתַנָּא דִּלְקַמָּן דְּאִית לְהוּ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר דְּאוֹרַיְיתָא דָּחֵי שַׁבָּת, וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הַהִיא דְּרֵישׁ תָּמִיד נִשְׁחָט (לעיל נט:) 'בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת' כו':

וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא חָל י"ד לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת כו'. וְא"ת, אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ 'אִי בַּשַּׁבָּת הֵיכִי שָׁרֵי לְהַטְבִּיל כֵּלִים, הָא קַיְימָא לַן דְּלֹא מַזִּין וְלֹא טוֹבְלִין'[ל]. וְלָאו פִּירְכָא הִיא, דְּאִיכָּא לְמֵימַר שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל לְאַחַר י"ט, וְי"ד וְי"ג (שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת[ה]) אַמִּכּוּלְּהוּ קָאֵי:

מַאי

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוספתא פרק ה הלכה ג], ב) עיין תוס' לקמן קז: ד"ה דילמא, ג) [לקמן עח.], ד) לקמן דף קטז., ה) [עיין תוספות סב: ד"ה כולן], ו) ע"י תוס' לקמן קיד: ד"ה שני, ז) [לקמן פג. פד: לו.], ח) מקלים פרק ח משנה ג [עיין תוספות זבחים לח: ד"ה טבול יום] [ועיין עוד תוס' חגיגה כא. ד"ה האונן], ט) ועיין רש"י לקמן פו. ד"ה אין מפטירין ורשב"ם לקמן קיט: ד"ה כגון, י) [וכן במשנה למנחות דף פב.], כ) בפירקין ה"ד, ל) [ביצה יז:].

תורה אור השלם

א) לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: [שמות לד, כה]

ב) בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: [שמות יב, מו]

הגהות וציונים

[א] בכת"י הגירסא אע"ג דאקשה וכעי"ז במהרש"א: [ב] תיבות "ונאכלת לשני ימים" ליתא בכת"י וכ"ה נכון (דק"ס), וצ"ל חגיגת חמשה עשר נפקא וכו' (מנחם משיב נפש): [ג] צ"ל אף כל שהוא חובה אינו בא וכו' (כבמנחות שם): [ד] [עיין מהרש"א] (גליון): [ה] מהרש"ל מ"ז (גליון):

ליקוטי רש"י

ובמועט. כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא פסח נאכל על השובע [חגיגה ו: ד"ה חגיגת]. הלילה הזה כולו צלי. שמן שבית המקדש קיים היה שואל כן [רשב"ם לקמן קטז.].

מסכת תרומה פרק ד' משנה י"א

סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה וְקִפְּאָהּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בַּקִּפּוּי מֵאָה סְאָה, תַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא תַעֲלֶה. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה, יְקַפְּאֶנָּה. וְאִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ תְּרוּמָה עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, אִם אֵינוֹ יָדוּעַ אִם בְּלוּלוֹת הֵן, אוֹ לְאַיִן נָפְלָה:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ג:
כו ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה י:
כז ג מיי' פי"ג מהל' אבות הטומאה הל' ה:
כח ד שם הלכה ו:
כט ה שם הלכה ה:
ל ו שם הלכה ז:

רבינו חננאל

דקתני בקופיץ ביום ארבעה עשר שונה ומטביל שאין בארבעה עשר צורך לקופיץ ולא היו בעליו מוליכין אותו אלא לטהרו היום להשתמש בו למחר. ומאן שמעת ליה האי סברא שחגיגת ארבעה עשר כפסח היא בן תימא. וש"מ כי לבן תימא אסור לשבר בו עצם לפיכך אין צורך ביום ארבעה עשר לקופיץ דאי רבנן כיון דאמרי חגיגת ארבעה עשר אינה כפסח ומותר לשבר בה עצמות אמאי לא נימא דהאי קופיץ בארבעה עשר טהור לגמרי הוא ולשבור עצמות החגיגה הוציאו בעליו. אלא ש"מ משנה זו אינה לרבנן אלא לבן תימא. וש"מ יש לו לבן תימא שחגיגת י"ד אסור לשבר בה עצם. ודחי' לא לעולם מתני' רבנן וכגון שחל י"ד להיות בשבת [שאין שם חגיגה כלל. ודחיא להא סברא מסיפא דקתני חל י"ד להיות בשבת] שוחט בה מיד מכלל דרישא לאו שבת הוא אלא בחול עסקי'. אלא בפסח שבא במרובה פי' מעט בני אדם נמנו בפסח ההוא ואינן צריכין בשר אחר אלא די להם הפסח לבדו לשבוע ממנו דליכא

במרובה, מנא ידעי. ואלא שבא בטומאה, סוף סוף מנא ידעי. דמית נשיא. דמית נשיא אימת, אילימא דמית בשלשה עשר, סכין למה לי דמטבליה, ואלא דמית בארבעה עשר, מאי שנא סכין דמטביל ומאי שנא קופיץ דלא מטביל לה. לא, צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר; סכין דחד ספיקא מטביל לה, קופיץ דתרי ספיקי, לא מטביל לה. **תניא**, יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום; אמר, אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת, מה הן אומרים לו, תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים, ולא אמרו להן לישראל חגיגה דוחה את השבת. אמר רב, מ"ט דבן דורתאי, דכתיב א)'וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר', והלא אין פסח אלא מן הכבשים ומן העזים. אלא 'צאן' זה פסח, 'בקר' זו חגיגה, ואמר רחמנא 'וזבחת פסח'. א"ר אשי, ואנן טעמא דפרושים ניקו ונפרוש, אלא קרא לכדרב נחמן הוא דאתא, ה)דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, אמניין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר 'וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר', וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים. אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. ורבנן, מ"ט לא דחי שבת, הא ודאי קרבן ציבור הוא. א"ר אילעא משום רבי יהודה בן ספרא, אמר קרא ב)'וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה'; 'שבעה', שמונה הוו, באלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת. כי אתא רבין אמר, אמרתי לפני רבותי פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה, כגון שחל י"ט הראשון של חג בשבת. אמר אביי, ג)אבין תכלא לימא כי הא מילתא, שמונה לא משכחת לה כלל, שבעה איתא ברוב שנים. **אמר עולא** אמר רבי אלעזר, שלמים ששחטן מערב י"ט אינו יוצא בהן לא משום שמחה ולא משום חגיגה. משום שמחה, דכתיב ג)'וזבחת ושמחת', בעינן זביחה
בשעת

רש"י

במרובה. בחבורה מועטת שהפסח מרובה להן, ולא יביאו חגיגה: מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר שתהא חבורתו מועטת, הרי כל שעה באין ונמנין עליו אנשים מעלמא וקונים להן בו חלק מן הבעלים עד שעת שחיטה, הלכך לא קים (א) ליה שתהא חבורה מועטת, ומטביל לקופיץ, שמא יביאו חגיגה ויצטרכו לשבירת עצמות: שבא בטומאה. שרוב ציבור טמאין, ותנן 'בזמן שבא בטומאה אין מביאין עמו חגיגה', וזה המולאה טהור, ואע"פ שאף הטהורים עושין בטומאה עם הציבור, מטבילה לשבר בה עצמות חגיגת חמשה עשר שאינה באה בטומאה: מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר כשמטבילין סכיניהם שיהו רוב ציבור טמאין: דמית נשיא. ומצוה לכל ישראל להתעסק בו: אי נימא בשלשה עשר. כשהיו מטהרין כליהם: סכין למה ליה לאטבוליה. למריה, הרי הוא עתיד ליטמא, וזה המולאה אם טהור הוא למה מחזיקה בטהרה ושוחט בה שלמי חגיגתו בי"ט: אלא דמית בארבעה עשר. וכשהטבילו כליהם בי"ג, הצריכין לארבעה עשר, לא היו יודעין שיבוא בטומאה, א"כ גם את הקופיץ הטביל לשבירת העצמות דחגיגת ארבעה עשר: ומאי שנא סכין. דאמרינן אטבלה מריה מאתמול, ומאי שנא קופיץ דלא אמרינן אטבלה מריה מאתמול: לא, צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר. ולא גרסינן 'ומת בארבעה עשר', דמה לי מת ומה לי לא מת: סכין דחד ספיקא הוא. דאיכא למימר שמא ימות הנשיא ויעשו פסח בטומאה, משום הך ספיקא לא אימנע מלאטבולה, ואטבלה, דחייש שמא לא ימות ויעשה פסח בטהרה: אבל קופיץ דתרי ספיקי אית ליה, מסלקי ליה מתורת טבילה, שמא ימות ולא יביאו חגיגות לא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר, או אפילו לא ימות, שמא אני לא אצטרך לחגיגת ארבעה עשר, שתהא חבורתי מועטת ויבא פסח במרובה; ואי משום חגיגת חג חמשה עשר, עדיין יש שהות להטבילה בי"ד, הלכך לא אטבלה מריה בשלשה עשר: בן דורתאי פירש. מן החכמים, ונבדל מהם, מפני שהיו אומרים אין חגיגת ארבעה עשר דוחה שבת: וישב לו בדרום. רחוק מירושלים, שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה, דקסבר חגיגה חובה ואפילו במרובה: ואנן טעמא דפרושים וכו'. וכי לכך הוצרכנו לדרוש המקראות אחר טעמי המבדילים מן החכמים: מותר הפסח. בין שהפריש פסחו ואבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא זה, בין שהפריש מעות לפסחו וחלה קדושת פסח על כולן והוזלו טלאים ויתותרו מן המעות: שקרב שלמים. במועד, או לאחר הרגל: לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. היינו שלמים, שכשירין לבא מכל צאן ומכל בקר, זכר ונקבה: אמאי לא דחיא שבת. ואפילו חגיגת חמשה עשר, הא ודאי קרבן ציבור הוא, דהא אתי בכינופיא כי פסח[ו] וזמן קבוע לה[ז]: 'וחגותם אותו'. בחג הסכות כתיב, דתשלומין דידיה כל שמונה, הלכך שמונה הוי, אלא לאו שמע מינה אין לך חגיגה שדוחה שבת, הלכך לא משכחת שמונה לעולם: כגון שחל יו"ט הראשון של חג להיות בשבת. דמטי נמי שמיני עצרת בשבת, דאין כאן אלא ששה: אבין תכלא. קובר את בניו היה: לימא כי האי מילתא. שאילה שאינה הוגנת:
בשעת

תוספות

מאי טעמא דבן דורתאי, דכתיב וזבחת פסח וכו'. רש"י פירש דבחגיגת י"ד מיירי, °ולפירושו נ"ל דלבן תימא אע"ג דאית ליה היקשא אחרינא לעיל, חגיגת י"ד לא דחיא שבת, אע"ג דלכל מילי אקשיה חגיגה לפסח, דאפילו לשבירת עצם אקשיה אי לאו דכתב 'בו', מדקאמר רב אשי בסמוך 'ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש', ואי בן תימא נמי ס"ל דדחיא שבת לא הוה מתמה כולי האי. וטעמא, כדילפינן בסמוך מ'וחגותם אותו' וגו' דלא דחיא שבת, אע"ג דקרבן ציבור היא, ה"נ לבן תימא; ואע"ג דקרא 'וחגותם אותו' בחגיגת ט"ו כתיב, סברא הוא להשוות החגיגות יחד; ולהכי איצטריך לבן דורתאי למילף מ'וזבחת פסח' שהוקשו לענין זביחה ואפילו בשבת, לאפוקי שלא נקיש החגיגות יחד, ולא מצי למילף מהיקשא דבן תימא כדפירשתי. וקשה, דלעיל קאמר רב אשי דאי חובה היא תיתי בשבת, משמע דלבן תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחיא שבת, א"כ מאי קמתמה רב אשי 'ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש'. ועוד, תיקשי להאי דאמר בהוציאו לו (יומא נ.) 'נקוט האי כללא בידך, כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה, ואפילו דיחיד', הא איכא חגיגת י"ד דקבוע לה זמן ולא דחיא. **לכך נראה לר"י עיקר** דהכא איירי בחגיגת ט"ו, כדמוכח דמייתי קרא ד'וחגותם אותו', ואתי שפיר דלא קייל בהוציאו לו אלא דבר שקבוע לו זמן יום אחד ולא יותר, אבל חגיגת ט"ו לא חשיב כל כך זמן קבוע כיון שיש לה תשלומין כל שבעה. ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן ציבור הוא, דאף חגיגת חמשה עשר חשיבה זמנה קבוע, כדאמרינן בפרק שני דביצה (דף כ:) 'אמר להן ב"ה אף זו קבוע לה זמן, דתנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו'. **ואין להקשות** א"כ אמאי הוצרך בן דורתאי לפרוש ולהתרחק כדי שיהיה בדרך רחוקה ויפטר, הלא היה יכול להביא חגיגתו כל שבעה, כדילפינן בסמוך. אומר ר"י, דילמא יהודה בן דורתאי ס"ל מדאיתקש חגיגת חמשה עשר לפסח °שמע מינה אין לה תשלומין. והא דמוקי בן דורתאי קרא ד'וזבחת פסח' בחגיגת חמשה עשר ולא בחגיגת י"ד, משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא: **הא** ודאי קרבן ציבור הוא. נקט קרבן ציבור משום דאיכא תנא דתלי בהכי, בפרק יש קרבנות (תמורה יד.) דתנן 'יש בקרבנות ציבור שאין ביחיד, שקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה'. ומיהו, בפרק הוציאו לו (יומא נ.) אמרינן 'כל שזמנו קבוע דוחה את השבת וטומאה אפילו ביחיד'. **וק"ק**, דהכא קרו ליה קרבן ציבור משום דאתי בכינופיא, וכן ביומא[ה], [אבל בחגיגה] (דף ו.) קרי ליה קרבן יחיד: **הא** ודאי קרבן ציבור. תימה לרשב"א, מה בכך אם הוא קרבן ציבור, והא פסח ותמיד ושעירי ר"ח ועומר ושתי הלחם לכולהו מצרכינן קראי בכיצד צולין (לקמן עז.) שידחו שבת, וא"כ הכא מנא לן. ואור"י, דחגיגה (ב) בכלל שאר קרבנות מועדות[א], °דהאי קרא ד'וחגותם' כתיב בסוף פרשת פינחס[ב]: **שלמים** ששחטן מערב יו"ט וכו'. נראה לר"י דאפילו הקדישם מתחלה ושחטן לשם חגיגת ט"ו איירי, דאי לשם שלמים דעלמא אין יוצא משום חגיגה אפילו שחטן בי"ט, דכל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לכך נראה דהקדישן ושחטן לשם חגיגה, דהואיל והוי דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין, שצריך להקדישם לשם כך, סברא הוא שישחט נמי בשעה הראויה לחגיגה. וראיה לדבר, מדקאמר לעיל 'שבעה, שמונה הוו, אלא מכאן לחגיגה' וכו', ואי יכול לשחטה מערב י"ט הכתי שמונה הוו[ג]. **הקשה ריב"א**, והא האי קרא ד'וזבחת שלמים' לא כתיב גבי שמחת י"ט אלא גבי הר עיבל, והיכי יליף מיניה י"ט. וי"ל דאיכא למימר דבכל ענין קאמר קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה:
לרבות

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הלכה י:
לב ב מיי' פ"א מהל' חגיגה הלכה ח:

רבינו חננאל

חגיגה. **ודחי' וכי כהנים קסומי אינהו[ז]** כלומר ראו בדרך מראה הקוסמים החוזים בכוכבים כי הפסח של זו השנה במרובה הוא בא ואין עמו חגיגה לפיכך לא טהרו הקופיץ שלהן. **אלא** כגון שבא הפסח בטומאה שאין עמו חגיגה. **ואקשי' וכי כהנים קסומי נינהו** דהוה ידעי דישראל זו השנה רובן טמאין הן והפסח בא בטומאה ואין בו חגיגה. **ואמרי' כגון שהיה נשיא גוסס בי"ג. סכין דחד ספק הוא** ספק מת נשיא היום או מחר ספק לא מת בספק אחד חייש ומטהר לסכין דחייש דלמא לא מאית ובעינן סכין טהורה וליכא. **קופיץ דהוא [תרי ספיקא]** האי ספיקא דאמרי' וספיקא אחרינא נמי דלמא לא מאית נשיא ואתו הפסח במרובה ואין שם חגיגה לא מטהר ליה. **ולא** מתוקמא דמת נשיא (בי"ד) [בי"ג] נטמאו הרוב ועבדו בטומאה דאי אתי בטומאה (קופיץ) [סכין] למה ליה טהרה אלא בפסח הבא בטהרה הוא: **ת"ר יהודה בן דירתי [פירש הוא ודורתאי בנו] כו'** ודייק מדכתי' וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. צאן לפסח ובקר לחגיגת ט"ו מכאן לחגיגת ט"ו שדוחה שבת כשם שפסח דוחה שבת כך חגיגה דוחה שבת. **אמר רב אשי האי טעמא דפרושים הוא** כלומר מדרש פרושים הוא זה אלא טעמי' דהאי קרא הכי הוא וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ואם יותיר מן הדמים שהפרשת לקנות בהן פסח הביאהו דבר הבא מן הבקר וכ"ש מן הצאן ומאי ניהו שלמים. **ורבנן דפליגי על יהודה בן דירתי** (דאמר) [ואמרי] אין חגיגת ט"ו דוחה שבת. דייקי' כיון דהחג שמונה ימים הוא דהא אתרבו יום טוב האחרון של חג מבחדש השביעי תחוגו אותו כאשר הוא מפורש בחגיגה פ"א נמצא החג שמונה וקאמר רחמנא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים מכאן שאין חגיגה דוחה שבת דכתיב שבעה ולא שמונה למעוטי שבת [מחגיגה]. **וקשו** והלא אי מקלעי יום טוב הראשון של חג בשבת יבוא גם יום טוב האחרון שבת ואינך חוגג אלא ששה ימים בלבד. **ופריק שבעה איתא ברוב שנים** ואי מקלעי במיעוט שנים כי האי גונא יו"ט הראשון שבת דלא משכחת ימי חגיגה (אבל) [אלא] ששה למיעוט לא חיישי' אבל שמונה לעולם לא תמצא ולא משכחת תמניא יומי בלא שבת: **אמר ר' אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב אין יוצא בהן משום חגיגה** [דאפילו] בט"ו היה שוחטן לא היה יוצא בהן ידי חובתו דחגיגה חובה היא וכל חובה אינה באה אלא מן החולין ואלו השלמים קדשים הן לפיכך אין עולין לו משום חגיגה. **וגם אין יוצא בהן**

תורה אור השלם

א) וזבחת פסח ליי' אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יי' לשכן שמו שם: [דברים טז, ב]
ב) וחגתם אתו חג ליי' שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתיכם בחדש השביעי תחגו אתו: [ויקרא כג, מא]
ג) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יי' אלהיך: [דברים כז, ז]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים דף [ז:] ע. מנחות דף פג., ב) חולין קי. [ע"ש], ג) יומא נא., ד) שם נ., ה) [דף נג. מהרש"א].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מנא ידעי וכו' לא קים להו שתהא: (ב) תוס' ד"ה הא ודאי וכו' ואור"י דחגיגה הוי בכלל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' ולפי' צ"ל דלב"ת. עיין לעיל [illegible] ע"ב תוס' ד"ה [illegible] ולקמן קיד ע"ב תוס' ד"ה [illegible] לפסח: באד"ש ד"ה אין לה תשלומין. ע' חגיגה ו' ע"ב בתוס' ד"ה [illegible]: תוס' ד"ה הא ודאי וכו' ד"ה [illegible] קרא דוחגותם. עיין טורי אבן מגילה ה ע"ב ד"ה וחגיגה [הכלשון]:

הגהות וציונים

א] צ"ל קרבנות המועדות דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם דהאי קרא (ברכות שמים ע"פ תוס' הרשב"א): ב] נראה שגרסתם בגמ' היתה קרא דוחגותם חג כו' דף' פנחס (רש"ש): ג] הוא בדיבור א' בתוס' הרשב"א (ב"ש): ד] עיין בדק מש"כ בגר' הר"ח:

ליקוטי רש"י

מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. היינו שלמים [illegible] [זבחים ט.]. תכלא. שכול קובר את בניו [חולין קי.].
[מכאן שייך לדף עא.]
וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. [illegible]

הוקדש לעילוי נשמת הר"ר אריה באום ז"ל ב"ר זלמן ישראל הכהן ז"ל נלב"ע ג' אדר תשס"ז